

અષાઢ વદ ૧૪, રવિવાર, તા. ૨૨-૭-૧૯૭૯
ગાથા-૩૦૮-૩૧૧, પ્રવચન - ૨

સમયસાર, ૩૦૮ થી ૩૧૧ ગાથાની ટીકા. એક પંક્તિ કલ ચલી છે. ફિરસે. પ્રથમ તો **જીવ...** તાવત્ શબ્દ પડા છે સંસ્કૃતમાં. સંસ્કૃત (ટીકા)માં તાવત્ શબ્દ પડા છે. **જીવો હિ તાવત્...** સંસ્કૃતમાં છે. અમૃતચંદ્રાર્યા. સૂક્ષ્મ બાત છે. આ વાત અત્યારે કઠણ પડે લોકોને. ક્યા? એક તો અપની પર્યાય પરસે તો હોતી નહીં ઔર અપની પર્યાય આગે-પીછે હોતી નહીં. સમજમાં આયા? એસે દરેક પદાર્થમાં... આ તો અત્યારે જીવ ઉપર (ઉતારે છે). જીવમાં જો પર્યાય હોતી છે યે પરસે તો હોતી નહીં, પણ વો પર્યાય આગે-પીછે હોતી છે એસા ભી નહીં. આહાહા! યે ક્રમસરમાં.... **જં ગુણેહિ** 'ગુણ' શબ્દ(કા અર્થ) યહાં પર્યાય છે. દ્રવ્ય જો પર્યાયોસે ઉત્પન્ન હોતા છે વહ ઉસકા સ્વકાલ છે. સમજમાં આયા? ક્રમબદ્ધ કા વહી અર્થ છે કિ જિસ સમયમાં જો પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી છે, દૂસરે સમયમાં જો પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી છે—યે ક્રમનિયમિત છે. એકલું ક્રમ નહીં, ક્રમ અને નિશ્ચિત. ક્રમસે તો હોતી છે, પણ નિશ્ચિત નામ જો પર્યાય હોતી છે વહી હોતી છે. આહાહા!

તો એસે **જીવ ક્રમબદ્ધ...** 'ક્રમબદ્ધ' (શબ્દ) કેસે નિકાલા? કિ ક્રમનિયમિત. ક્રમકા અર્થ ક્રમ નિકાલા ઔર 'નિયમિત'કા અર્થ બદ્ધ નિકાલા. ક્રમબદ્ધ. યે ક્રમબદ્ધ નિકાલા કહાંસે? કિ 'જં' જો ગુણ અર્થાત્ જો પર્યાય હોતી છે વહાંસે નિકાલા આહાહા! પ્રત્યેક દ્રવ્યમાં અપને સ્વકાલમાં અપની પર્યાય જો ઉત્પન્ન હોનેલાયક છે ઉસસે ઉત્પન્ન હોતી છે. અભી તો રતનચંદ્રજી આદિ કિતને પંડિત એસા કહતે હેં, આત્મદ્રવ્યમાં ઉપાદાનકી યોગ્યતા અનેક પ્રકારકી છે. જૈસા નિમિત્ત આયે એસી પર્યાય હો. યોગ્યતા અનેક પ્રકારકી છે. યહાં યે કહતે હેં કિ એસા છે નહીં. જો પર્યાય ઉત્પન્ન હોનેવાલી છે ઉસી પ્રકારકી ઉસકી યોગ્યતા છે. આહાહા! સમજમાં આયા? ઉપાદાનમાં અનેક પ્રકારકી ઉત્પન્ન હોનેકી (યોગ્યતા છે). જૈસે જલ સફેદ છે, (ઉસમાં) રંગ કાલા ડાલો તો કાલા હો જાય, નીલા ડાલો તો નીલા હો જાય. ઉપાદાનમાં અનેક યોગ્યતા છે, જૈસા નિમિત્ત મિલે એસા હો, નહીં? એસા છે હી નહીં. સમજમાં આયા? આહાહા! યહ તો મુદ્દેકી રકમકી બાત છે. દરેક દ્રવ્ય.... યહાં તો અપના જીવદ્રવ્ય લેના છે. જીવ છે.... યે જીવદ્રવ્ય છે.... 'દ્રવિયં..' જો દ્રવ્ય છે યે તો 'દ્રવિયં' (અર્થાત્) દ્રવ્ય દ્રવતા છે. જિસ પર્યાયસે દ્રવ્ય ઉત્પન્ન હોતા છે ઉસ પર્યાયસે હી ઉત્પન્ન હોગા અને વો પર્યાય ઉસકા કાર્ય અને દ્રવ્ય ઉસકા કર્તા કહનેમાં આતા છે. દ્રવ્યકો કર્તા કહનેમાં આતા છે, પણ ખરેખર દ્રવ્ય કર્તા નહીં છે. ખરેખર તો પર્યાય કર્તા અને પર્યાય કાર્ય છે, પણ યહાં એસા નહીં લેના છે.

અહીં ફક્ત, જો સમયમેં જો દ્રવ્યકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોનેવાલી હૈ યે હોગી. ઉસકા તાત્પર્ય ક્યા હૈ? ઐસા કહનેમેં ઔર ઐસે ભાવમેં તાત્પર્ય ક્યા હૈ? ૧૭૨ ગાથા પંચાસ્તિકાયમેં લિખા હૈ. કાર્ય ઉસકા તાત્પર્ય ક્યા? કિ વીતરાગતા. પંચાસ્તિકાયકી ૧૭૨ ગાથા હૈ. તો યે 'કમબદ્ધ'કા તાત્પર્ય ક્યા? જો દ્રવ્ય જો પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઉસકા તાત્પર્ય વીતરાગતા હૈ. (ઉસકા) તાત્પર્ય કેસે વીતરાગતા હોતા હૈ? કિ જો સમય જો પર્યાય ઉત્પન્ન હોનેવાલી હૈ ઉસકા અગર નિર્ણય કરતા હૈ તો રાગ આદિકા અકર્તા હો જાતા હૈ. અકર્તા હોતા હૈ.... યહાં અકર્તા(પના) સિદ્ધ કરના હૈ. ઉપર શબ્દ પડા હૈ. આત્મનો અકર્તૃત્વં દ્રશ્યંત પુરસ્સરમ્ આલ્યાતિ... સંસ્કૃત પાઠમેં યે હૈ. અકર્તૃત્વ સિદ્ધ કરના હૈ ઉસમેં કમબદ્ધ આયા હૈ.

જો પર્યાય જો સમયમેં હોગી... આહાહા! ઉતના બહુ ભાગ નહીં લિયા હૈ. 'પરકી સત્તામેં' ઐસા લિયા હૈ. ખબર હૈ. પણ અંતરમેં ઈતની બાત નિકાલી હૈ.... જો સમયમેં જો દ્રવ્યકી જૈસી પર્યાય હોતી હૈ, ઉસકા તાત્પર્ય ક્યા? ઉસકા ફલ ક્યા? વો કમબદ્ધપર્યાય કા નિર્ણય કરને જાતા હૈ, તો પર્યાયકે આશ્રયસે કમબદ્ધકા નિર્ણય નહીં હોતા. ઉસકા નિર્ણય પર્યાયમેં પર્યાયકે આશ્રયસે નહીં હોતા. ઉસકા તાત્પર્ય વીતરાગતા હૈ. વીતરાગતા પર્યાયમેં (ઉત્પન્ન કરની) હૈ તો પર્યાયકે આશ્રયસે વીતરાગતા ઉત્પન્ન નહીં હોતી. આહાહા! વીતરાગતા તાત્પર્ય હૈ, (પર) વીતરાગતા ઉત્પન્ન કેસે હોતી હૈ? કિ વીતરાગસ્વરૂપ આત્મા હૈ... 'ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે, ઘટ ઘટ અંતર જૈન, મત મદિરાકે પાનસોં મતવાલા સમજે ન. ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે, ઘટ ઘટ અંતર જૈન.' જિન ક્યોં કહા, અંતર જૈન? કિ બહારમેં ચકવર્તીકા છહ ખંડકા રાજ્ય ભી હો, ૯૬ હજાર સ્ત્રીયાં હો, કરોડો અપ્સરાઓ દેવકો હો.... જૈનપના અંતરમેં હૈ. અંતરમેં ક્યા? 'ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે.' જો જિનસ્વરૂપી ભગવાન આત્મા હૈ ઉસ તરફકા યહાં લક્ષ અને આશ્રય કરને જાતે હૈં તો પર્યાયમેં વીતરાગી સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ. યે જૈનપના ઘટમેં હૈ. યે જૈનપનેકા કોઈ બાદ્ય ત્યાગમેં ઉસકા પ્રમાણ કરને જાયે તો મિલે નહીં. છહ ખંડકા રાજ્ય હો, ૯૬ હજાર સ્ત્રી હો, ૯૬ કરોડ પાયદળ હો, છતાં સમ્યગ્દર્શન હૈ. ઘટ ઘટમેં જિન ને ઘટ ઘટમેં જૈન હૈ. આહાહા!

યે જિનપના જો વસ્તુકા સ્વરૂપ હૈ યે વીતરાગ સ્વભાવી આત્મા હૈ. ત્રિકાળ નિરાવરણ હૈ, અખંડ હૈ, એક હૈ, શુદ્ધ હૈ, પરમપારિણામિકભાવવાલા નિજ દ્રવ્ય હૈ. આહાહા! યે નિજ દ્રવ્ય પર દ્રષ્ટિ કરનેસે.... નિજ દ્રવ્ય વીતરાગસ્વરૂપ હૈ, પણ ઉસકે પર દ્રષ્ટિ કરનેસે વીતરાગી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. તો ઉસમેંસે બહોત નિકાલ દિયા. નિમિત્તસે વીતરાગતા હો, વ્યવહાર રત્નત્રયસે નિશ્ચય હો—યે બાત નિકાલ દી. સમજમેં આયા? વ્યવહાર રત્નત્રય દયા, દાન, પૂજા, ભક્તિકે પરિણામ ઉસસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ યે બાત નિકાલ દી. આહાહા! અને કરનેવાલા ભી આગે-પીછે કર (સકતા હૈ) યે બાત નિકાલ દી. સમજમેં આયા? છતાં શાસ્ત્રમેં ઐસા પાઠ આવે કિ ઈસ જીવને થોડે-અચિર કાલમેં કેવલજ્ઞાન લિયા. 'અચિરમ્'—વિશેષ નહિ, અલ્પ કાલમેં

લિયા. પણ ઉસકા અર્થ ક્યા? કિ જિસકી દ્રષ્ટિ દ્રવ્ય જ્ઞાયક પર પડી હૈ, જિસકો જિનસ્વરૂપકી દ્રષ્ટિકા અનુભવ હુઆ, ઉસકો કેવલજ્ઞાન પાનેકા કાલ હી અલ્પ હૈ. કમસર તો આયેગા. સમજમે આયા? આહાહા!

ષટ્પાંડાગમમે તો ઐસા ઉલ્લેખ હૈ કિ જબ મતિ અને શ્રુતજ્ઞાનમે સર્વજ્ઞસ્વરૂપી પ્રભુ ઉસકા જહાં અનુભવ હુઆ ઐસા સમ્યગ્જ્ઞાન હુઆ, મતિ-શ્રુતજ્ઞાનમે આહાહા! યે મતિ-શ્રુતજ્ઞાન કેવલજ્ઞાનકો બુલાતા હૈ—ઐસા પાઠ હૈ ષટ્પાંડાગમમે. આહાહા! ક્યા કહતે હૈ? યે મતિ- (શ્રુત)જ્ઞાન, જો સમયમે જો પર્યાય હોતી હૈ ઐસા નિર્ણય કરને જાતા હૈ તો વીતરાગીસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા ઉસ પર દ્રષ્ટિ જાતી હૈ. ઝીણી વાત છે ભાઈ ! આહાહા! ઐસા વીતરાગભાવ ઉત્પન્ન હોતા હૈ, તો કોઈ ઐસે કહતા હૈ કિ ચૌથે ગુણસ્થાનમે તો સમકિત સરાગ હી હોતા હૈ, વીતરાગ સમકિત નહીં હોતા. ઐસે કહતે હૈ યે જૂઠ હૈ. ક્યોંકિ ક્રમબદ્ધકા તાત્પર્ય વીતરાગતા હૈ અને વીતરાગતા વીતરાગસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા ઉસકે આશ્રયસે હોતી હૈ. ચૌથે ગુણસ્થાનમે સમકિત વીતરાગીપર્યાય હૈ. પંડિતજી ! આહાહા! સમજમે આયા? યે તો (સાથમે રહે હુએ) રાગકી અપેક્ષાસે સમકિતકો સરાગ કહા હૈ, (લેકિન) સમકિત સરાગ નહીં હૈ. રાગકા (પૂર્ણ) અભાવ નહીં કિયા, (પૂર્ણ) વીતરાગ નહીં હુઆ ઉસ અપેક્ષાસે સમકિતીકો સરાગ સમકિતી કહા. સમજમે આયા?

તત્ત્વાર્થસૂત્રમે ભી (આતા હૈ કિ) જબ સ્વર્ગકા આયુષ્ય બંધતા હૈ તો સરાગસંયમસે બંધતા હૈ. ઐસા પાઠ આતા હૈ તત્ત્વાર્થસૂત્રમે. સરાગસંયમ. ઐસા શાતાવેદનીય બંધતા હૈ તો સરાગસંયમસે બંધતા હૈ.—ઐસે દો પાઠ હૈ. જુઓ ! તત્ત્વાર્થસૂત્રમે હૈ. ઉમાસ્વામી. સમજમે આયા? વો સરાગસંયમ કહનેમે આયા, વો સંયમ સરાગ(રૂપ) નહીં હૈ. સંયમ તો અંતર વીતરાગી પર્યાય વો હી સંયમ હૈ. પણ સાથમે આયુષ્ય બંધનેકા કારણ રાગ થા, ઉસ રાગકી (અપેક્ષાસે) સરાગ સંયમ કહા. આહાહા! રાગ યે સંયમ હૈ નહીં. આહાહા! ઐસે સમકિતમે ભી સરાગ સમકિત કહા હૈ. યે તો રાગકે દોષકો (પૂર્ણતા) નિકાલા નહીં યે અપેક્ષાસે કહા હૈ. પણ સમ્યગ્દર્શન જો હૈ વો વીતરાગીપર્યાય હૈ. ક્રમબદ્ધમે વો આતા હૈ. આહાહા! જો સમયમે જો પર્યાય (હોનેવાલી હૈ વો હોગી), આગે-પીછે કરના વસ્તુકી મર્યાદામે હૈ નહીં. વસ્તુકી સ્થિતિ ઐસી હૈ કિ આગે-પીછે પર્યાય હોના યે વસ્તુકી સ્થિતિ નહીં. યે આગે-પીછે નહીં હોતી ઐસા જબ હુઈ હૈ, ઉસકા જ્ઞાન યથાર્થ હોના (-કરના) હૈ તો યથાર્થ જ્ઞાન કબ હોગા? ક્રમબદ્ધમે જો પર્યાય આવી હૈ ઉસકા યથાર્થ જ્ઞાન કબ હોગા? કિ જો વીતરાગસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા હૈ ઉસકા-સ્વકા જ્ઞાન હોગા તબ પર્યાયકા જ્ઞાન હોગા. આહાહા! સમજમે આયા?

હમ કહતે હૈ ન? કહા થા ન? કલ કહા થા. હમારે ૭૨કી સાલમે પ્રશ્ન ઊઠા થા. (સંવત) ૭૨. ૬૩ વર્ષ હુએ. ૬૦ ઐસા ૩. બડા પ્રશ્ન ઊઠા થા સંપ્રદાયમે. ૭૦મે દીક્ષા ને ૭૨મે તો.....

७०से ये कडते थे. डम तो सुनते थे. नवदीक्षित थे. २३ वर्षमें दीक्षा ली थी. द्दो वर्ष दीक्षाके डुअे पीछे बडार निकाला. ये लोग अैसे कडते अैसे थे कि केवलज्ञानीने देआ अैसा डोगा. ये तो भगवतीदास भी कडते हैं कि 'जो जो देणी वीतरागने सो सो डोसी वीरा रे.' आता है? पण उसका तात्पर्य क्या? वीतराग सर्वज्ञ परमात्माने देआ अैसा डोता है, तो वीतराग सर्वज्ञ जगतमें 'है' अैसी सत्ताका स्वीकार है पडले? एस सत्ताका स्वीकार (डो), पीछे 'देआ अैसा डोगा' ये पीछेकी बात. लालचंदभाई ! आ तो ७२मां ચાલતી હતી વાત મોટી. ગુરુ નરમ थे, ઉન્હोंने तो मेरी बात स्वीकार ली. पण गुरुभाई थे वे बडोत विरोध करते थे. आत्मा बिलकुल पुरुषार्थ कर सकता नहीं. सर्वज्ञने देआ तब डोगा. प्रभु! वीतरागकी वाणीमें ये सार आया है? वीतरागकी वाणी जब सुनी, उसमें अैसा आया कि तेरी पर्यायमें जब वीतराग पर्याय डोगी, वो पर्यायके कालमें—स्वकालमें डोगी. स्वकालमें डोगी अैसा जब पर्यायका निर्णय करते हैं, तब त्रिकाली वीतरागका निर्णय करते हैं तब स्वकालमें वीतरागी पर्याय उत्पन्न डोती है. जीणी वात छे प्रभु! आडाडा! शास्त्र तो गडन है, ये कोई साधारण शब्द नहीं.

कुंडकुंडार्य (कडते हैं), **दवियं जं... गुणेहिं... दवियं जं... गुणेहिं...** अस ईतनेमेंसे निकाला है सार. आडाडा! भाई! **दवियं जं... गुणेहिं...** गुण अेटले पर्याय लेवानुं. गुण के दि' उत्पन्न थाय छे? पाठ तो ये हैं न? कि **दवियं जं उपज्जइ गुणेहिं...** है न? द्रव्यमें जो प्रकारसे पर्याय उत्पन्न डोनेवाली है वो उत्पन्न डोती है. उसमेंसे अमृतचंद्रार्यने 'कमनियमित' (शब्द) निकाला. यडां परमात्मा... परमात्मा कडते हैं वो डी संत कडते हैं. समजमें आया? जो समयमें जो गुणकी, द्रव्यकी पर्याय उत्पन्न (डोनेवाली) है वो डोगी, अैसा उसमें है. तो कमनियमित है. कममें तो थी, पण नियमित नाम जो पर्याय वो डोनेवाली है वो डी डोगी. बडी चर्चा डुई थी १३की सालमें एसरीमें. ये चर्चा ७२में डुई थी संप्रदायमें (कि) केवलज्ञानीने देआ अैसा डोगा, अपने क्या पुरुषार्थ करे?

सुन! एस जगतमें केवलज्ञान अेक समयकी पर्याय है, ये तीन काल तीन लोकको छुअे बिना जानती है—अैसी अेक समयकी पर्यायकी सत्ताका सामर्थ्य है. अैसी सत्ताके सामर्थ्यकी प्रतीति है पडली? उसने देआ अैसा डोगा वो पीछेकी बात. अेक समयकी पर्यायका ईतना सामर्थ्य है अैसा जो निर्णय करते हैं, वो परके (आश्रय)से, पर्यायके आश्रयसे निर्णय नहीं डोता. परके आश्रयसे तो नहीं डोता, पण पर्यायके आश्रयसे ये निर्णय नहीं डोता. समजमें आया? सूक्ष्म बात है भाई! वीतराग मार्ग. आडाडा! ये तो डम कर दे, मंदिर बना दे, अैसा बनाना... कोन बनावे? प्रभु! ये तो पर्यायके कालमें **दवियं जं उपज्जइ...** अपनी पर्यायके कालमें उत्पन्न डुआ है (उस) मंदिरको कोन बनावे? प्रतिमाको कोन वडां स्थापे? आडाडा! समजमें

આયા? શુભભાવ આ જાતા હૈ, તો શુભભાવમેં (ક્રિયા) નિમિત્ત કહનેમેં આતી હૈ (ઔર) યે ક્રિયામેં શુભભાવ નિમિત્ત કહનેમેં આતા હૈ. શુભભાવસે વહ હુઆ ઐસા હૈ નહીં. આહાહા!

યહાં કહતે હૈં કિ ક્રમબદ્ધકા જબ નિર્ણય કરતે હૈં (અર્થાત્) કેવલીને દેખા (ઐસા હોગા) ઐસા નિર્ણય કરતે હૈં, તો ઉસકે નિર્ણયમેં, પર્યાય જ્ઞાનસ્વરૂપી પ્રભુમેં ઘુસ જાતી હૈ. ત્રિકાલી જ્ઞાન હૂં, સર્વજ્ઞ હૂં.... 'સર્વજ્ઞ હૈં' ઐસા નિર્ણય કરનેમેં મૈં સર્વજ્ઞ પૂર્ણ હૂં.... આહાહા! અલ્પજ્ઞકે આશ્રયસે સર્વજ્ઞકા સચ્ચા નિર્ણય નહીં હોતા. બાહરકા નિર્ણય હોતા હૈ..... (પ્રવચનસાર) ૮૦ ગાથામેં આતા હૈ, 'જો જાણદિ અરહંતં દવ્વતગુણપજ્જય...' યે વ્યવહાર હૈ. અરિહંતકે દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય જાનના વો તો વ્યવહાર હૈ અને વો પર્યાયકા નિર્ણય કરના વો ભી વિકલ્પ હૈ-રાગ હૈ. આહાહા! પણ અપના સ્વરૂપ.... વે સર્વજ્ઞ હૈં, યે સર્વજ્ઞપના આયા કહાંસે? સર્વજ્ઞ ઉનકા સ્વભાવ હૈ, 'હૈં' ઉસ પ્રાપ્તકી પ્રાપ્તિ હૈ. હૈં, કુવામેં હૈ યે અવેડામેં... 'અવેડા'કો કયા કહતે હૈ? હોજ. પાની આતા હૈ ન? કુવામેં હો વો હોજમેં આતા હૈ. ઐસે અંદરમેં હો વો બાહર આતા હૈ. આહાહા! ભગવાન આત્મા સર્વજ્ઞસ્વરૂપી પ્રભુ આત્મા ત્રિકાલી અનાદિ-અનંત હૈ ઉસે આવરણ ભી નહીં, અપૂર્ણતા ભી નહીં, વિરોધતા નહીં, વિપરીતતા નહીં, આહાહા! ઐસા સર્વજ્ઞસ્વભાવી ભગવાન (આત્મા) ઉસકે ઉપર જબ દ્રષ્ટિ જાતી હૈ તો પર્યાયમેં-સમ્યગ્દર્શન ને વીતરાગીપર્યાયમેં સર્વજ્ઞકા નિર્ણય હુઆ, તબ સાથમેં તીર્થંકર આદિકા સર્વજ્ઞપના વ્યવહારસે નિશ્ચયમેં (નિર્ણયમેં) આયા.. વ્યવહારસે નિર્ણયમેં આયા. નિર્ણયમેં યે આયા? સમજમેં આયા?

પરદ્રવ્યકા સર્વજ્ઞપના પરદ્રવ્યકા હી હૈ ઔર પરદ્રવ્યકા લક્ષ કરનેસે વિકલ્પ ઊઠતા હૈ. સર્વજ્ઞ હૈં ઐસા નિર્ણય કરતે હી વિકલ્પ ઊઠતા હૈ. આહાહા! યહાં કહતે હૈં, યે અંતર દ્રષ્ટિ.... જો વીતરાગસ્વભાવ હૈ યે સિદ્ધ કરના હૈ. વીતરાગ પ્રભુ અંદર તુમ હો, તો જિસ સમયમેં તેરી (વીતરાગી) પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ, યે ઉત્પત્તિકા નિર્ણય તો ત્રિકાલી જ્ઞાયકભાવકા નિર્ણય કરનેસે હોતા હૈ. આહાહા! યે ગજબકી બાત હૈ! બાત ઐસી હૈ. આહાહા! ત્રણ લોકના નાથ સર્વજ્ઞ પરમાત્માનું આ ફરમાન છે ભાઈ! ઉનહોંને ઐસે કહા કિ હમ સર્વજ્ઞ હુએ વહ કહાંસે હુએ? પર્યાયમેંસે સર્વજ્ઞપર્યાય આયી હૈ? પ્રવચનસારમાં આવે છેને? જ્ઞાનને કારણપણે ગ્રહીને.... આવે છે. પ્રવચનસાર (ગાથા ૨૧)કી ટીકામેં. ત્રિકાલી જ્ઞાનને કારણપણે ગ્રહીને.... ઐસા પાઠ હૈ. પ્રવચનસારમેં હૈ. ત્રિકાલી જ્ઞાનકો જ્ઞાયક જ્ઞાનભાવકો કારણપને ગ્રહકર... આહાહા! ઉસકો કાર્ય-સમ્યગ્દર્શન ને જ્ઞાન હોતા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! વો ભી યહાં આયા.

જબ જીવ મુખ્ય... પ્રથમકા અર્થ તાવત્... તાવત્ કા અર્થ મુખ્ય. મુખ્ય મુજે યહ કહના કિ ઔર વસ્તુકી મર્યાદા ભી યહ હૈ કિ તાવત્... **જીવ ક્રમબદ્ધ**... ક્રમસર જો પરિણમન હોનેવાલા હૈ વો હોગા. સમજમેં આયા? યહ ચર્યા ૧૩કી સાલમેં બહુત હુઈ થી વર્ષાજીકે સાથ. વો કહતે

थे कि कमबद्ध है भरा, પણ ઈસકે પીછે યે હી હોગી એસા નહીં, ગમે તે પર્યાય હો. કહા, એસા નહીં. જો સમયમેં જિસ પર્યાયકે પીછે જો આનેવાલી હૈ યે હી આયેગી, દૂસરી નહીં (ક્યોંકિ) આગે-પીછે (કમ હોતા) નહીં. બડી ચર્યા હુઈ થી ઈસરીમેં ૧૩કી સાલમેં. સબ થે—રામજીભાઈ થે, હિંમતભાઈ થે, ભાઈ થે ઈંદોરવાલે બંસીધરજી. ન બેસી એમને. ઔર યે કહા કિ આત્મામેં વિકાર હોતા હૈ યે ષટ્કારકકે પરિણમનસે અપનેસે હોતા હૈ. કર્મકે કારણસે નહીં ઔર અપને ત્રિકાલી દ્રવ્યમેં, ગુણમેં તો વિકાર હોનેકે લાયકાત હૈ હી નહીં. દ્રવ્ય-ગુણ તો ત્રિકાલી શુદ્ધ પવિત્ર હૈ. હૈ ગુણ અનંત, પણ સબ પવિત્ર હૈ. પવિત્ર ગુણ અપવિત્રતાકો કરે એસા હોતા હી નહીં. સમજમેં આયા? પર્યાયમેં જો અપવિત્રતા હોતી હૈ વહ ગુણસે નહીં. યે નિમિત્તકે વશ હોતા હૈ અપનેસે, નિમિત્તસે નહીં. નિમિત્તસે નહીં, નિમિત્તકે વશ હોકર પર્યાયમેં વિકાર કરતા હૈ, યે વિકાર(રૂપ) પરિણમન પર્યાયમેં ષટ્કારકસે હોતા હૈ. પર કારણસે નહીં, દ્રવ્ય-ગુણસે નહીં. આહાહા!

વિકાર ષટ્કારકસે (હોતા હૈ)—રાગ કર્તા, રાગ કાર્ય, રાગ સાધન, રાગ સંપ્રદાન, રાગ અપાદાન ને રાગ આધાર.... જબ વિકારમેં એસા હૈ તો નિર્વિકારી પર્યાયમેં કહાં (પરકા અવલંબન રહા)? આહાહા! નિર્વિકારી પર્યાય જો ધર્મપર્યાય હૈ—સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર મોક્ષમાર્ગ, યે પર્યાય ભી ષટ્કારકસે અપનેસે પરિણમતી હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? ઉસકો દ્રવ્ય-ગુણકી અપેક્ષા ભી નહીં. ઉસકો વ્યવહારકી અપેક્ષા તો નહીં કિ અચ્છા વ્યવહાર હૈ તો નિશ્ચય હોગા.—એસી બાત તો હૈ હી નહીં. આહાહા! પણ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ઉત્પન્ન હોતા હૈ, યે અપના ત્રિકાલ દ્રવ્યસ્વભાવ જો જ્ઞાયકભાવ હૈ ઉસકે અવલંબનસે હોતા હૈ. યે ભી અપેક્ષિત બાત હૈ. બાકી તો પર્યાય કર્તા, પર્યાય કર્મ, પર્યાય કરણ આદિ પર્યાયકે ષટ્કારક પર્યાયસે હૈ. સમજમેં આયા? આવી વાત છે ભાઈ! યે એક લીટીમેં બહુત ભરા હૈ. આ તો સિદ્ધાંત છે, આ કોઈ વાર્તા નથી, કથા નથી. આહાહા!

કેવલીને દેખા એસા (હોગા) એસા નિર્ણય હોનેમેં કેવલજ્ઞાનકા નિર્ણય કરના પડેગા. કેવલજ્ઞાનકી જગતમેં સત્તા હૈ (એસા) સ્વીકાર કરે, તબ ઉસકી દ્રષ્ટિ દ્રવ્ય ઉપર જાતી હૈ. આહાહા! યે કમબદ્ધકા નિર્ણય કરને જાતે હૈ, આહાહા! તબ ઉસકા તાત્પર્ય દ્રવ્યસ્વભાવ પર જાતા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! અને પ્રવચનસારમેં ૪૭ નય લિયે હૈ. કાલમેં ભી મોક્ષ ને અકાલમેં ભી મોક્ષ—એસા પાઠ આતા હૈ. સમજમેં આયા? ૪૭ નય હૈ. કાળે મોક્ષ ને અકાળે મોક્ષ—દોનોં હી બાત હૈ. જો કમબદ્ધ હૈ (તો) અકાલમેં મોક્ષ કહાંસે આયા? ઉસકા અર્થ દૂસરા હૈ. ‘અકાલમેં મોક્ષ’કા અર્થ વો હી કાલ-સમયમેં મોક્ષ હોતા હૈ, વો ઉસકી પર્યાય આનેવાલી હૈ ઉસ સમય હોતી હૈ. પણ અકાલ (શબ્દ) ક્યોં લિયા? કિ સ્વભાવ ઔર પુરુષાર્થકો સાથમેં લેના હૈ. અકેલા કમબદ્ધ (ન લેકર) સાથમેં પુરુષાર્થ ને સ્વભાવ લેના હૈ. સમજમેં આયા? પાંચ

સમવાય સાથમે લેના હૈ, તો કાલ સિવા દુસરે ચાર સમવાય જોડકર અકાલ કહનેમે આયા હૈ. આહાહા! પણ અકાલકા અર્થ ઐસા નહીં કિ... આહાહા! ડાહ્યાભાઈ! આવી વાત છે.

આહાહા! અરેરે! આવું મનુષ્યપણું મળ્યું, અરે! માંડ (ધર્મ) કરવાના ટાણા આવ્યા. અવસર સબ આ ગયા હૈ. મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકમે લિખા હૈ. મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમે ટોડરમલજીને લિખા હૈ, 'સબ અવસર ગયા હૈ.' ઐસા પાઠ હૈ. આહાહા! તેરી નીંદ ખોલ દે. જાગૃત હો જા નાથ! પ્રભુ! તેરી શક્તિ તો અનંત.. અનંત ગુણસે ભરી પડી હૈ. આહાહા! ઉસકો જગા દે. તું નીંદમે સોતા હૈ. આહાહા! અપને સ્વરૂપકી ખબર નહીં ને રાગ આદિકો અપના માનતે હૈં, યે સબ પ્રાણી અસાધ્યમે હૈં.. અસાધ્યમે હૈં. મરતે અસાધ્ય હો જાતે હૈં ન? આ તો જીવતો અસાધ્ય છે. સાધ્ય જો ત્રિકાલી જ્ઞાયકમૂર્તિ પ્રભુ હૈ, આહાહા! ઉસકી દ્રષ્ટિ નહીં, ઉસકા અનુભવ નહીં, ઉસ તરફકા આશ્રય નહીં અને રાગકા આશ્રય હૈ, વ્યવહારકા આશ્રય હૈ, વે સબ અંધે હૈં.

યે પાઠ હૈ. આસંસારાત્.. હે અંધા.. સમયસારમે નિર્જરા અધિકાર હૈ ન? આસંસારાત્.. હે અંધા.. 'ભો અંધા' ઐસા લિયા હૈ. હૈ? (નિર્જરા અધિકારકી) છેલ્લી ગાથા. નિર્જરા અધિકાર હૈ ન? આસંસારાત્.. નહીં હૈ? કળશ ૧૩૮. આસંસારાત્પ્રતિપદમીતદ્વિબુધ્યધ્વમ્ રાગિણી નિત્યમત્તા... અંધા... સુસા... હૈ ન? ઓહોહો! સંબોધન કરતે હૈં કિ હે અંધ! અંધા હૈ ન? આહાહા! તદ્વિબુધ્યધ્વમ્ અંધા... દૂસરી લીટી. 'અંધા' શબ્દ હૈ. હે આંધળા! આહાહા! તુને સબ દેખા, પણ તેરી ચીજ નહીં દેખી તો તું અંધા હૈ. આહાહા! હૈ? 'અંધા' સંબોધન હૈ. હે અંધ પ્રાણીયો! આહાહા! અરે! જો દેખનેકી ચીજ થી વો તો દેખી નહીં, જાનનેવાલેકો જાના નહીં, દેખનેવાલેકો દેખા નહીં, આહાહા! અને જાનનેમે જો ચીજ આતી હૈ ઉસકો જાનકર રખડા. ખરેખર યે ચીજકો જાનતા નહીં, ખરેખર તો અપની પર્યાયકો જાનતા હૈ. પરકો જાનતા નહીં, પરકો જાનના) યે તો અસદ્ભૂત વ્યવહારનયસે કહનેમે આતા હૈ. આહાહા! પરકો જાનનેવાલી પર્યાય અપનેમે અપનેસે અપનેકો જાનતી હૈ, પણ વો પર્યાયકો જાનતા હૈ. આહાહા! સમજમે આયા?

વો પર્યાય તો અંશ હૈ (ઔર) ભગવાન અંશી ત્રિકાલી આનંદકંદ પ્રભુ હૈ. આહાહા! શુદ્ધસ્વભાવસે પૂર્ણ ભરા પડા ભગવાન હૈ. આહાહા! હે અંધા! ત્યાં નજર કર. આહાહા! પર્યાયમે રાગ, દયા, દાન, વ્રતમે રુકા તો ભી યહાં તો અંધા કહતે હૈં. આંધળા હૈ, તુમ અંધે હો. તેરી ચીજ રાગસે (ભિન્ન) અંદર પૂર્ણાનંદકા નાથ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ હૈ, સત્ નામ શાશ્વત જ્ઞાન ને આનંદકે જલસે ભરા સાગર હૈ, જ્ઞાન ને આનંદરૂપી જલસે ભરા સાગર હૈ, આહાહા! પ્રભુ! વહાં તેરી નજર (કર). ક્રમબદ્ધમે યે હૈ. સમજમે આયા? ક્રમબદ્ધમે જો સમયમે જો (પર્યાય) હોગી, જો સમયમે જો હોગી, તો (ક્યા) ઉસકે (-પર્યાયકે) સામને દેખના હૈ? સમજમે આયા? યહાં તો અકર્તાપના, જ્ઞાતાપના સિદ્ધ કરના હૈ. પાઠ તો યે આયા કિ અકર્તાપના સિદ્ધ (કરના

હૈ). અકર્તા કહો કિ જ્ઞાતા કહો. જ્ઞાતા ભગવાન સર્વજ્ઞસ્વરૂપી પ્રભુ, સર્વદર્શી અતીન્દ્રિય આનંદકા પૂર્ણ નાથ હૈ—ઐસા નિર્ણય કરતા હૈ તો ઉસકો સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ. યે બાત હૈ ભાઈ! યે બિના સબ મીંડા હૈ, એકડા વિનાના મીંડા. ક્યા કહતે હૈં? એક બિનાકા શૂન્ય. આહાહા! યહાં કહતે હૈં.... યહાં અંધા શબ્દ... કી બડી બાત ચલતી હૈ. અબ જો યહાં અપના (અધિકાર) ચલતા હૈ.

‘કમબદ્ધ’ આયા ન? **જીવ ક્રમબદ્ધ**.... આહાહા! ઈસમેં પુરુષાર્થ ઉડ જાતા હૈ, પુરુષાર્થ કરનેકા રહતા નહીં—ઐસે માનતે હૈં. ભવિષ્યમેં જો સમયમેં જો પર્યાય હોગી વો હોગી, ઈસમેં હમ ક્યા કર સકે? પણ ઉસકા નિર્ણય કરનેમેં તેરા પુરુષાર્થ સ્વભાવ સન્મુખ જાતા હૈ તબ કમબદ્ધકા નિર્ણય હોતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? હમારે ૭૧સે યહી ચર્યા નિકાલી થી પહલી. ૬૪ વર્ષ હુએ. બાહરમેં ગુરુ બૈઠે થે. ગુરુ ભી સુનતે થે. કર્મસે વિકાર કભી તીન કાલમેં હોતા નહીં. ૭૧કી સાલ. તમારા જન્મ પહેલા. (વ્યાખ્યાન) કરનેકી શુરૂઆત કી દોપહરકો. સુબહમેં તો મેરે ગુરુ વાંચતે થે. પોષા આદિ કરેને પોષા? પોષા આદિ કરે તો બપોરે બેઠા હોય. તો કહે, કાનજીસ્વામી વાંચે.... વાંચતે થે તો યે કહા કિ કર્મસે આત્મા..... ક્યોંકિ કર્મ પરદ્રવ્ય હૈ. પરદ્રવ્યસે અપનેમેં વિકાર હોતા હૈ.. પરદ્રવ્યસે વિકાર હોતા હૈ યે તો તીન કાલમેં હોતા નહીં. પરદ્રવ્ય અપનેકો કભી છૂતા હી નહીં. સમજમેં આયા?

પરદ્રવ્ય કભી અપનેકો છૂતા નહીં. આ ત્રીજી ગાથામાં છે સમયસાર. સમયસાર ત્રીજી ગાથા. દરેક દ્રવ્ય અપને ગુણ-પર્યાયરૂપી ધર્મકો ચુંબતા હૈ, પણ પરદ્રવ્યકી પર્યાયકો કભી છુઆ હી નહીં, ચુંબા નહીં, અડ્યા નહીં. ‘અડ્યા નહીં’કો ક્યા કહતે હૈ? છુઆ નહીં. કર્મકો આત્મા છુઆ હી નહીં ઔર કર્મ આત્માકો છુઆ નહીં. આહાહા! તેરે અપરાધસે તેરેમેં મિથ્યા-ભ્રાંતિ અને રાગ-દ્વેષ તેરેસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, કર્મસે નહીં. વો મિથ્યા-ભ્રાંતિ અને વિકારકા નાશ કરના હો, મેરેમેં હૈ નહીં ઐસા નિર્ણય કરના હો, તો ઉસકો જ્ઞાયક તરફ જાના પડેગા. આહાહા! પ્રિયંકરજી! યે શાસ્ત્ર..... પંડિતપના યે હૈ. પંડિતાઈની વાતું બધી કરે, પણ મૂળ ચીજ તો.... આહાહા! ૧૧ અંગ ભી પઢ ડાલા અનંત બાર. એક અંગમેં અઢાર હજાર પદ ને એક પદમેં એકાવન કરોડ જાજેરા શ્લોક. ઐસા ૧૧ અંગ કંઠસ્થ ક્રિયા, ઉસમેં ક્યા આયા? વો (જ્ઞાન) તો પરજ્ઞેયનિષ્ઠ હૈ. વો શાસ્ત્રકા જ્ઞાન પરજ્ઞેય હૈ. જ્ઞેય પર હૈ ઉસકે જ્ઞાનમેં નિષ્ઠ હૈ. વહ સ્વજ્ઞાન નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા?

વચનામૃતમાં આવે છે, બેનના વચનામૃતમાં. શાસ્ત્રકા જ્ઞાન પરજ્ઞેયનિષ્ઠ હૈ. અંદર આવે છે. અપના જ્ઞેય યે નહીં. આહાહા! જબ નિર્ણય કમબદ્ધકા કરતે હૈં—જો સમયમેં જો પર્યાય હોગી યે હોગી ઉસકા નિર્ણય કરતે હૈં, તો અપને અંતરમેં ઝુકતા જાતા હૈ, દ્રષ્ટિકા વિષય આત્મા હો જાતા હૈ, દ્રષ્ટિકા વિષય કમબદ્ધપર્યાય નહીં રહતી. આહાહા! આવી વાત છે ભાઈ! જરા સમજવું

કદાચ પડે. હમારે પંડિતજી કહતે હૈં ન કિ મુદ્દેકી રકમ હૈ. મૂલ બાત હૈ યે. આહાહા! આ તો પડિમા લઈ લો, આ લઈ લો. ધૂળમૈં હૈ નહીં તેરી પડિમા. પડિમા કહાંસે આયી? સમ્યગ્દર્શનકી તો ખબર નહીં અને સમ્યગ્દર્શન કેસે હોતા હૈ ઉસકી ખબર નહીં. આહાહા! ક્રમબદ્ધપર્યાય હોતી હૈ ઉસમૈં આગે-પીછે કરનેકી ઇન્દ્ર, નરેન્દ્ર ને જિનેન્દ્રકી તાકાત હૈ નહીં. તું આગે-પીછે કર દે પર્યાયકો અને ધર્મ હો જાતા હૈ? આહાહા! સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! આહાહા! ભાષા તો સાદી છોને પ્રભુ! ભાષા કોઈ ઐસી કઠિન નહીં સંસ્કૃત, વ્યાકરણ... ભાષા તો સાદી છે. પ્રભુ સાદા હૈ અંદર. નિરાવરણસ્વરૂપ પરમાત્મસ્વરૂપ પૂર્ણ પડા હૈ, ઉસકા આશ્રય લેનેસે ક્રમબદ્ધકા સચ્ચા નિર્ણય હોતા હૈ. ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેમૈં સ્વકા આશ્રય લેનેસે સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય-ભવકે અંતકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. સમજમૈં આયા?

યે કહા, **જીવ ક્રમબદ્ધ... જં ગુણેહિં** ઉસકા અર્થ નિકાલા. જો પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ... યે અપને પરિણામોસે... અહીં પાછું, યે પરિણામ અપને દ્રવ્યકા હૈ ઐસે કહના હૈ. દૂસરી જગહ કહે કિ પરિણામ જો હૈ વહ આત્મદ્રવ્યકા હૈ હી નહીં. પર્યાય પર્યાયકી હૈ, દ્રવ્ય દ્રવ્યકા હૈ. ક્યોંકિ દો વાચ્ય હૈ... દો વાચક હૈ તો અંદર દો વાચ્ય હૈ. તો વાચ્ય દોનોં હી સ્વતંત્ર હૈં. પર્યાય ભી સ્વતંત્ર હૈ ને દ્રવ્ય ભી સ્વતંત્ર હૈ. આહાહા! યહાં તો પરસે ભિન્ન કરનેકી અપેક્ષાસે, અપને પરિણામોસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ (ઐસે કહા). અપને પરિણામોસે... દ્રવ્ય અપને પરિણામોસે... તો પરિણામ દ્રવ્યકા અપના હુઆ. સમજમૈં આયા? પ્રભુ એની વાણી, કુંદકુંદાચાર્યદેવ દિગંબર સંતો એની વાણી, આહાહા! કહીં હૈ નહીં. ઉસકો સમજના... આહાહા! અપના પક્ષ છોડકર, અપને માને હુએ અભિપ્રાયકો છોડકર, વસ્તુકે સ્વરૂપકી મર્યાદા ક્યા હૈ ઉસકા અર્થ, અભિપ્રાય બનાના—યે કોઈ અલૌકિક બાત હૈ. યે અભિપ્રાયમૈં ભગવાન આત્મા આતા હૈ. આહાહા! ઉસકે બિના અભિપ્રાયકા વિષય દ્રવ્ય હોતા નહીં. આહાહા!

તો આહીં કહે છે કે **ઉત્પન્ન હોતા હુઆ જીવ હી...** એકાંત કહા. યે પરિણામોસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ જીવ હી હૈ. યે પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ યે પરિણામ જીવ હી હૈ. પરિણામ જીવ હી હૈ. આહાહા! પાઠમૈં હૈ ન? **જીવ એવ...** સંસ્કૃતમૈં હૈ પહલી લીટી. **જીવ એવ...** સંસ્કૃતમૈં હૈ. પહલી લીટીમૈં હૈ. આહાહા! જીવ હી હૈ. અરે પ્રભુ! પરિણામ જીવ હી હૈ? જીવ તો દ્રવ્ય હૈ ઔર યે પરિણામ તો એક સમયકી પર્યાય હૈ. યહાં તો દ્રવ્ય જિસ સમય પરિણામતા હૈ ઐસા લેકર દ્રવ્ય અપને પરિણામોસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ (ઐસા કહા). પરકે પરિણામસે નહીં, પરકા પરિણામ ઉત્પન્ન કરતા નહીં. આત્મા સિવા શરીર, વાણી, મનકી જો અવસ્થા હોતી હૈ યે આત્માસે બિલકુલ નહીં. આહાહા! અપને પરિણામકે સિવા દૂસરેકા પરિણામ-પર્યાય આત્મા તીન કાલમૈં કભી કર સકતા નહીં. યે પૈર ચલતે હૈં.. પૈર ચલતે હૈં ઈસ ક્રિયાકા કર્તા આત્મા નહીં. યે તો પરસોં વિશેષ કહા થા ન? યે પૈર ચલતે હૈં વો જમીનકો છૂતે નહીં. યે પૈર જમીનકો

छूते नहीं और पैर चलते हैं. आडाडा! ज्ञानयंदज! क्योंकि अक द्रव्य दूसरे द्रव्यको कभी छूता नहीं. आडाडा! जीशुं पडे, पश प्रभु! मार्ग आ छे. ये उसको करना पडेगा. आडाडा! बात ये है.

ओडोडो! त्रश लोकना नाथ सर्वज्ञ अनुसारी... द्विगंभर संतो केवणीना केडायतो... केवणज्ञानीना केडायते यालनारा ने केवणज्ञानने अल्पकाणमां लेनारा... छिन्दीमें 'लेनारा'को कडते हैं? समजमें आया? आडाडा! कडा न पडले? कि जब अपने द्रव्यके आश्रयसे मति-श्रुतज्ञान हुआ, तो वो मतिज्ञान केवलज्ञानको बुलाता है. षट्मंडागममें है. आओ.. आओ.. अल्प कालमें केवलज्ञान आओ. अब तुम्हारा केवलज्ञान दूर नहीं रहेगा. आडाडा! अक माशस जातो डोय तो (कडे), भैया! अडी आवो.. अडी आवो.. यड रस्ता है सिद्धपुर जानेका... सिद्धपुर जानेका. आडाडा! आ वाड रस्ते जावुं छे के भुल्ला मार्गे जावुं छे? गाडा रस्तो तो भेय छे. भाई! अडी आवो. अम अडी केवलज्ञानने कडे छे के आवो प्रभु! अभी नजुकमें आओ. अब तुम दूर नहीं रह सकते. आडाडा! बीज ठिगी है तो पूनम डोगी डी डोगी. बीज.. बीज. आज तो यौदश छे. बीज ठिगी पूनम डोगी डी डोगी. जैसे कमबद्धका निर्णय करनेवाला समकृति अल्प कालमें केवलज्ञान ले कर छूटेगा. आडाडा! कठण पडे जगतने, पश भाई! अंतरकी यीज है, प्राप्तकी प्राप्ति है. है, उसमेंसे लेना है. नहीं है उसमेंसे लेना नहीं है. अंदर प्राप्त पडा है. आडाडा!

ये जव डी है. ये जवका परिणाम जव डी है. आडाडा! उर०वी गाथामें कहेंगे. पंडितज! मोक्ष और मोक्षका मार्ग जव करता नहीं. आडाडा! ये तो (ज्ञान)परिणाम करता है. उर० गाथा. आ गाथा छेने उर०मी. उदय, निर्जरा ने बंध, मोक्षको आत्मा जानता है, मोक्षको आत्मा करता नहीं. गाथा उर०. उर०. उदय और निर्जरा.. निर्जराको जानता है, उदयको भी जानता है, निर्जराको भी जानता है, बंधको भी जानता है और मोक्षको भी जानता है. आडाडा! समजमें आया? करता है ऐसा वहां नहीं लिया. वहां तो, अकदम अंदर द्रव्यकी द्रष्टि निर्मल परिणति हुई तो पर्यायका भी जिसको आश्रय नहीं. पर्यायको उसका अवलंबन नहीं ने पर्यायका आश्रय द्रव्यको भी नहीं. आडाडा!

अलिंगग्रहणमें तो ऐसा लिया है. अलिंगग्रहण है न? २० बोल. १७२ गाथा प्रवचनसार. अलिंगग्रहण. २०वे बोलमें तो ऐसा लिया है कि ये आत्मा... अपने प्रत्यभिज्ञानका कारण ऐसा जो आत्मा.... ये है.. ये है.. ये है.. यडी है (ऐसा) प्रत्यभिज्ञानका कारण आत्मा अपने द्रव्यको स्पर्शता नहीं.. अपने द्रव्यको स्पर्शता नहीं ऐसी शुद्ध वेदनपर्याय है. वेदनमें आया वड में हूं. आडाडा! यहां कडते हैं कि द्रव्य है ये में हूं. ये किस अपेक्षासे लेना है? ये तोमार्ग वीतरागका स्याद्वाद् मार्ग है. पश स्याद्वाद्का अर्थ ऐसा नहीं कि निश्चयसे भी डोता है और व्यवहारसे भी डोता है. उपादानसे भी डोता और निमित्तसे भी डोता है—

યે સ્યાદ્વાદ નહીં હૈ. યે તો ક્ષુદ્રીવાદ હૈ. સમજમેં આયા? યહાં કહતે હૈં.... વહાં ૩૨૦ ગાથામેં (પર્યાયમેં) જીવકી (નાસ્તિ કહતે) હૈં. જીવ જો હૈ વહ મોક્ષકા માર્ગ કરતા નહીં, મોક્ષકો ભી કરતા નહીં. આહાહા! યહાં કહતે હૈં કિ.... અભી યે ગાથા ૩૨૦ ચલેગી.

જીવ અપને પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ જીવ હી હૈ.... આહાહા! અભેદ લિયા. જિસમેંસે પરિણામ આયા વો પરિણામ ઉસકા હૈ, જીવકા હી હૈ. **અજીવ નહીં**. આ અનેકાંત.. આ અનેકાંત., જીવ ભી હૈ ઔર અજીવ ભી હૈ—યે અનેકાંત નહીં, યે તો મિથ્યા એકાંત—ક્ષુદ્રીવાદ હૈ. અપના પરિણામ અપનેસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ યે જીવ હી હૈ, અજીવ નહીં. આહાહા! યે કર્મસે ઉત્પન્ન નહીં હુઆ. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન ઉત્પન્ન હુઆ વો કર્મકે ક્ષયોપશમસે ઉત્પન્ન નહીં હુઆ. આહાહા! સમજમેં આયા? અજીવસે નહીં. આહાહા! સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! જો સમયમેં જો (હોનેવાલા હૈ) વો હોગા, યે બાત..... ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા ઐસા દો વર્ષ સુના.ક્યા કહતે હૈં? ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા (ઐસા કહતે હો, તો) સર્વજ્ઞ પરમાત્મા જગતમેં હૈં યે સત્તાકા સ્વીકાર હૈ અંદર? સત્તાકા સ્વીકાર હૈ તો દ્રષ્ટિ જ્ઞાનમેં ઝૂક જાતી હૈ. સર્વજ્ઞ(સ્વભાવ)મેં દ્રષ્ટિ ઝૂક જાયેગી. ભગવાનને ઉસકે ભવ દેખે હી નહીં.

૩૨કી બાત હૈ. વો કહતે થે, ભગવાનને દેખા તો હોગા. યહાં કહા કિ જ્ઞાનસ્વરૂપમેં જો દ્રષ્ટિ ઝૂક ગઈ, આહાહા! તો ભગવાનને ઉસકે ભવ દેખે હી નહીં. એક-દો ભવ હો, વહ ભવ નહીં, યે તો જ્ઞાનકા જ્ઞેય હૈ. સમજમેં આયા? ઝીણી વાત છે ભાઈ! એ વીતરાગનો માર્ગ સૂક્ષ્મ છે. સાધારણ બાતમેં લે લે યા માન લે, જિદગી ચલી જાયેગી બાપા! આવો વીતરાગ માર્ગ છે એનો સત્ય નિર્ણય (નહીં કરે) ને સત્યને પંથે નહીં જાય, એ બધા દુઃખના પંથ છે. આહાહા! શાસ્ત્રમેં ‘ચપલાઈ’ કહા હૈ. પુણ્ય ને પાપના અનેક પ્રકાર વિકાર યે ચપલાઈ હૈ. ચપલાઈ.. ચપલાઈ સમજતે હૈં? માણસ ‘ચપળ’ નથી કહેતા? ‘ચપલાઈ’ ઐસા પાઠ હૈ. આહાહા! અને ચપલાઈ યે દુઃખ હૈ. શુભ ને અશુભભાવ દોનોં જીવકે પરિણામ હી નહીં, યે તો અજીવકે—જડકે પરિણામ હૈં. આહાહા! એવી વાત છે. યહાં તો અભી (શુદ્ધ) પરિણામ અપના હૈ વહાં તક લેના હૈ. પરિણામ અપને હૈં, અજીવ નહીં. એક બોલ હુઆ.

इसीप्रकार अजीव भी... આ શરીર, વાણી ને કર્મ.... કોઈ કહે કિ આત્મા રાગ-દ્વેષ કરતા હૈ તો વહાં કર્મ બંધતે હૈં. યહાં ના પાડતે હૈં. કર્મવર્ગણા જો હૈ ઉસમેં કર્મપર્યાય હોનેકા સમય હૈ, તબ હી કર્મ તરીકે પરિણમન કરતી હૈ. યે અજીવ ભી અપને ક્રમબદ્ધપરિણામસે પરિણમન કરતા હૈ. આહાહા! યે હોઠ ચલતે હૈં, જીભ ચલતી હૈ, વો ઉસમેં (-પરમાણુમેં) ક્રમબદ્ધમેં જો પરિણામ હૈ વો પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, આત્માસે નહીં ઔર આગે-પીછે ભી નહીં. આહાહા! ઉસ સમયકી ભાષાવર્ગણાકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોનેકી લાયકાતસે ક્રમબદ્ધમેં હોતી હૈ. વચનવર્ગણામેંસે વચનકી પર્યાય હોતી હૈ, યે ક્રમબદ્ધમેં પર્યાય આનેવાલી હૈ ઉસસે હોતી હૈ,

આત્મા તો કર સકતા નહીં, પણ દૂસરા પરમાણુ ભી ભાષાકી પર્યાય કર સકતા નહીં. આહાહા! ભાષાકી પર્યાય જો પરમાણુમેં હુઈ, ઉસી પરમાણુમેં યે પર્યાય ક્રમબદ્ધ હોતી હૈ. આહાહા!

યે કહા, **इसीप्रकार अजीव भी...** ‘ભી’ કેમ કીધું? કિ પહલે લિયા થા ન? જીવકા બોલ લિયા થા. એમ અજીવ પણ... **क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ...** આહાહા! યે લકડી એસે ઊંચી હોતી એસે, તો કહતે હૈં કિ અંગુલીસે નહીં. ઉસકે ક્રમબદ્ધમેં પરિણામ આનેવાલા થા તો નીચેસે ઊંચી હુઈ. યે પર્યાયકા કર્તા આત્મા તો નહીં, પણ ખરેખર પર્યાયકા કર્તા ઉસકા દ્રવ્ય ભી નહીં. પર્યાયકા કર્તા પર્યાય હૈ. આહાહા! આવી વાત છે. ઝીણી વાત બહુ. અત્યારે તો બહારમાં સંપ્રદાયમાં વ્રત લઈ લો, પડિમા લઈ લો. સમકિત કયા ચીજ હૈ (ઉસકી ખબર નહીં). દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધા સમકિત હૈ, જાઓ. નવ તત્ત્વકી શ્રદ્ધા... આહાહા! અફીણ પીતા હૈ ને ફિર કહતે હૈં કિ મુજે કસ્તુરીકા ડકાર આયેગા. અફીણ પીતા હૈ ને કસ્તુરીકા ડકાર આયેગા. એમ પડિમા-ફડિમાનો રાગ તો વિકલ્પ હૈ. હજી તો સમ્યગ્દર્શન વગર પડિમા કેવી? પડિમાવાળા બે-બે પડિમા, ચાર પડિમા લે. ધૂળમાંય પડિમા નથી. અને પંચ મહાવ્રત હો ગયા, અધ્યાવીસ મૂળગુણ હો ગયા. અધ્યાવીસ મૂળગુણ ને પંચમહાવ્રત તો રાગ હૈ, આસ્રવ હૈ, બંધકા કારણ હૈ, સંસાર હૈ. કહાંસે ધર્મ આ ગયા ઉસકો? આહાહા! યે પંચમહાવ્રતકા રાગ બંધકા કારણ હૈ, દુઃખકા કારણ હૈ.

કહા થા ન કલ? નહીં? ‘મુનિવ્રત ધાર અનંત બૈર ગ્રૈવેયક ઉપજાયો..’ અનંત બાર દિગંબર મુનિ હુઆ, પંચ મહાવ્રત ધારે, નિરતિચાર ૨૮ મૂળગુણ પાલનેવાલા (હુઆ). ઉસકે લિયે ચોકા કરે તો (આહાર) ભી ન લે. ઉસકે માટે ચોકા કરે (ઔર આહાર લે) તો વ્યવહાર ભી જૂઠા હૈ. આહાહા! નિશ્ચય તો હૈ ડી નહીં, સમ્યગ્દર્શન તો હૈ ડી નહીં. સમજમેં આયા? ઉદ્દેશિક આહારનો ત્યાગ તો અગિયારમી પડિમાવાળાને પણ છે. અગિયારમી પડિમા હૈ ઉસકો ભી ઉદ્દેશિકકા ત્યાગ હૈ. મુનિકે માટે બનાતા હૈ ઔર લેતા હૈ, તો લેનેવાલા ભી મિથ્યાદ્રષ્ટિ, દેનેવાલા ભી મિથ્યાદ્રષ્ટિ. દેનેવાલા સાધુ માનકર દેતા હૈ ને સાધુ માનકર લેતા હૈ. આહાહા! આકરી વાત છે ભાઈ!

अजीव भी क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ अजीव ही है... યે અજીવકા પરિણામ અજીવસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. **जीव नहीं.** દેખો! ‘જીવ નહીં’ નામ જીવસે ઉત્પન્ન હોતા નહીં. યે હિલતે-ચલતે હૈં તો જીવકી પ્રેરણાસે હિલતે-ચલતે હૈં—એસા બિલકુલ જૂઠા હૈ. આહાહા! હિલતે-ચલતે હૈં તો ઉસકી જડકી પર્યાયસે હૈ, યે જીવસે બિલકુલ નહીં. વિશેષ કહુંગે.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)